

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการนำไปใช้ในสถานศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ทีศนา แคมมณี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทางสายกลาง

ความรู้

รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง

คุณธรรม

ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา แบ่งปัน

นำไปสู่

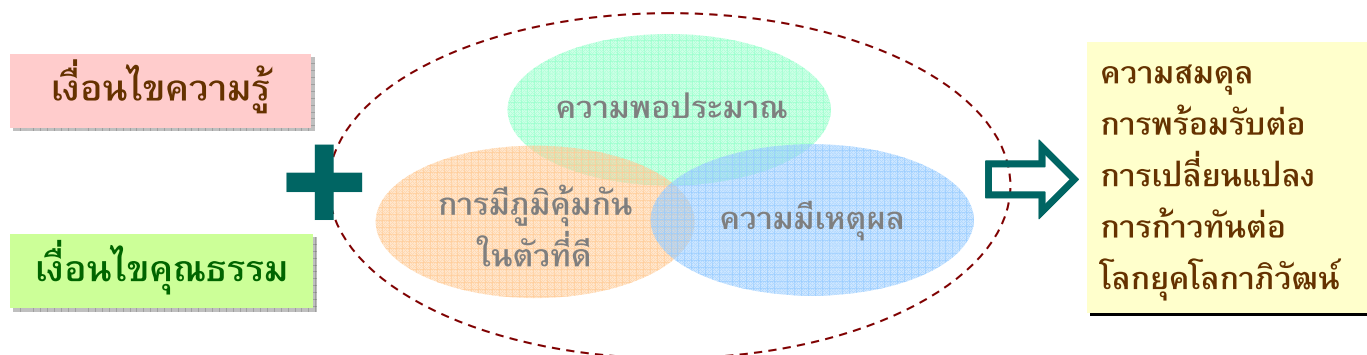
เศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม/วัฒนธรรม

สมดุล/พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

แผนภาพที่ ๑ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: www3.cdd.go.th/cdregion03/pp.htm

ทางสายกลาง

แผนภาพที่ ๒ คุณลักษณะ เงื่อนไข และจุดหมายในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กระบวนการคิดและการปฏิบัติงาน
ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กระบวนการคิดและการปฏิบัติงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

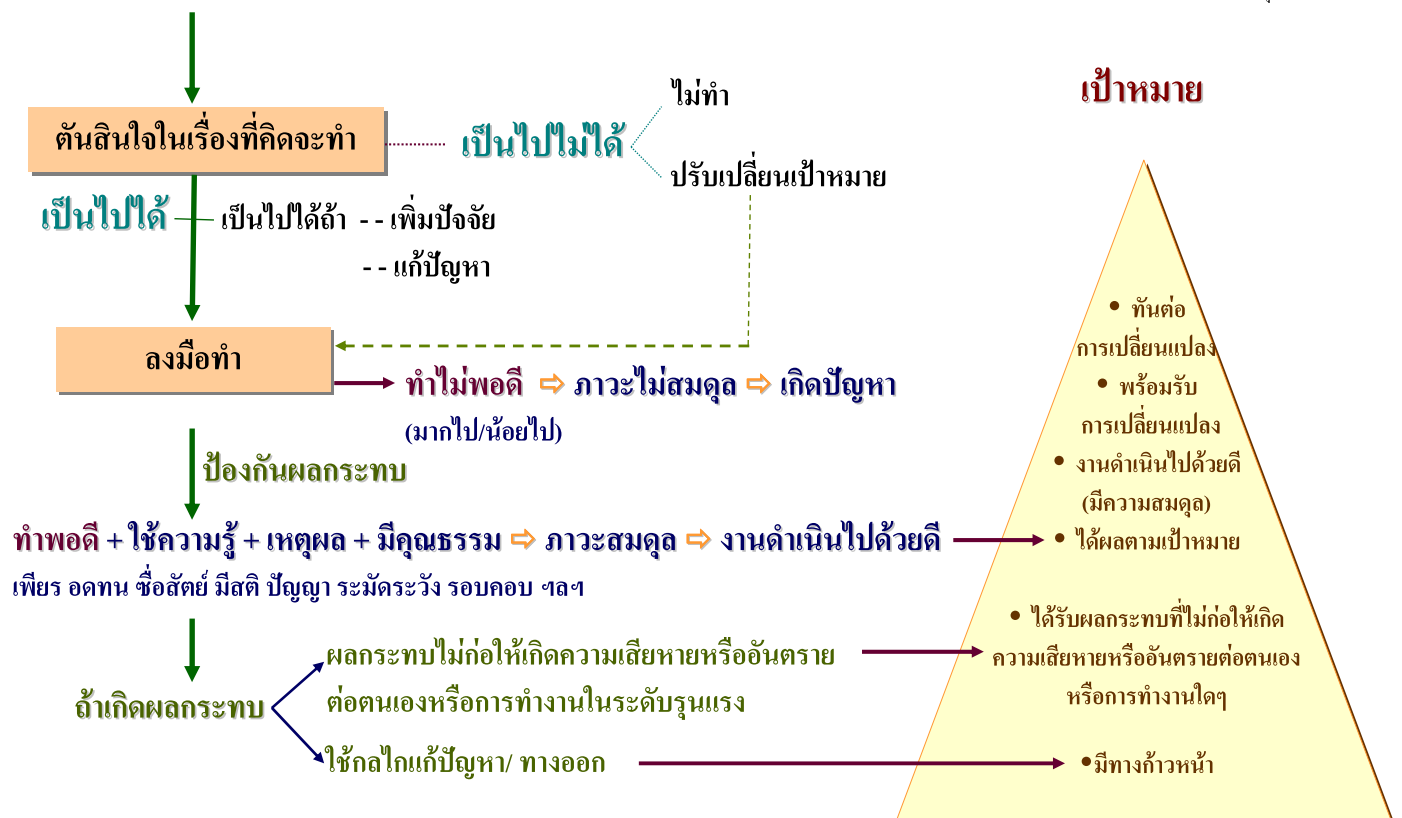
เอกสารประกอบการบรรยาย
โดย รศ.ดร.ทศนา แจ่มมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

๑

กระบวนการคิดและการปฏิบัติงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

เอกสารประกอบการบรรยาย
โดย รศ.ดร.ทศนา แจ่มมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

๒

เมื่อต้องการจะทำอะไร ควรดำเนินการคิดโดยใช้กระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้การคิดการกระทำของเรา ดำเนินไปในทางสายกลาง อันจะทำให้การดำรงอยู่เกิด ความพอดี ความสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ดังนี้

๑. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะคิด / จะทำ

๑.๑ รู้รอบ (รอบรู้)

- รู้ให้กว้าง คือ รู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิด / จะทำ ให้รอบด้านมากที่สุด
- รู้ให้ละเอียด คือ รู้รายละเอียดเกี่ยวกับ เรื่องที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด
- รู้ให้ลึก คือ รู้ว่า สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิด มีความสัมพันธ์โยงยติดกระแทบถึงกันอย่างไร

๓

๑.๒ ระลึกรู้

- มีสติในการคิด ระลึกรู้ว่าตนกำลังคิดอะไร มีจุดมุ่งหมายอะไรอะไรเป็นเหตุผลที่แท้จริง ฯลฯ

๑.๓ รู้ชัด

- มีความเข้าใจในเรื่องที่รู้อย่างกระจ่างชัด รู้ที่มาที่ไป รู้เหตุผล รู้ต้นลึก หนทาง

๑.๔ รู้เท่าทัน (ความรู้ ความคิด)

- รู้เท่าทันความคิด เจตนา จริต สถานการณ์ต่างๆ (ทำให้เห็นทางเลี่ยงปัญหาอุปสรรค และความล้มเหลว) เช่น โฆษณาชวนเชื่อ การลดราคา คำเยินยอ คิดเข้าข้างตนเอง (เอาเปรียบคนอื่น อ้างว่าเพื่อช่วยให้เขาขยัน)

๔

๒. คิด (วางแผน) ในเรื่องที่จะทำบนฐานของความรู้ เหตุผล และ คุณธรรม มุ่งให้เกิดความพอดี พอประมาณ

โดยพิจารณาถึง

๒.๑ คิดโดยใช้ความรู้ที่ชัดเจนเป็นฐาน ระลึกไว้ในความคิดและการคิด
ของตน และรู้เท่าทันความคิด เจตนา จริต สถานการณ์ต่างๆ

๒.๒ คิดอย่างพอประมาณ โดยพิจารณา

- ความเหมาะสมกับตน ไม่เบียดเบียนตนเอง (เหมาะกับสติปัญญา
ความรู้ ความสามารถ ฐานะ กำลัง สุขภาพ ทรัพยากรที่มี ฯลฯ)
- ความเหมาะสมกับคนอื่น ไม่เบียดเบียนคนอื่น
- ความเหมาะสมกับบริบท (สิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม สถานการณ์ เวลา
ปัญหา ความต้องการ ฯลฯ)

๕

๒.๓ คิดอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณา

- เหตุและผล (Cause-Effect) เหตุอะไร จะให้ผลอะไร ผลอะไร เกิดจากเหตุ
อะไร เหตุ ๑ เหตุ อาจทำให้เกิดผลหลายอย่าง (one to many) ผล ๑ อย่าง
อาจมาจากเหตุหลายเหตุ (many to one) ก็ได้ การสืบสาวหาเหตุและผล
จึงเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน
- การใช้เหตุผล (reasoning) มีความถูกต้อง มีตรรกะ สมเหตุสมผลหรือไม่

๒.๔ คิดโดยมีคุณธรรมกำกับ เช่น

- มีเจตนาริสุทธิ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น มีความรอบคอบ ระมัดระวัง มี
ความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวงผู้อื่น

๖

๓. คิดเตรียมรับผลกระทบ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี

โดยการ

- ดำเนินงานในลักษณะที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบ เช่น การทำตามคำสั่งและปัจจัยที่มี มีเหตุผลที่ดี ช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม
- พิจารณาผลกระทบ (ทางลบ) ที่อาจจะเกิดขึ้น และเตรียมกลไกที่จะแก้ปัญหา หรือหาทางออก หากเกิดผลกระทบขึ้นจริง

๔. คิดขั้นตอนการทำงานให้ก้าวหน้า

- คิดวางแผนการทำงานขั้นต่อไป (หากงานที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ) ให้ดีขึ้น พัฒนาขึ้น และก้าวหน้าขึ้น

๓

๕. ตัดสินใจที่จะทำ / ไม่ทำตามที่คิด

- หากคิดแล้ว มีความเป็นไปได้ที่สามารถจะทำได้ตามเป้าหมายก็ลงมือทำ
- หากคิดแล้ว มีความเป็นไปได้ที่จะทำ ถ้าเพิ่มปัจจัยสนับสนุนบางอย่าง หรือแก้ปัญหามาก่อน ก็ต้องดำเนินการในเรื่องนั้นก่อน แล้วจึงลงมือทำ
- หากคิดแล้ว เป็นไปไม่ได้ / เป็นไปได้อย่างมากที่จะทำ อาจจำเป็นต้องพิจารณาปรับ / เปลี่ยนเป้าหมาย หรือ ยกเลิกความคิดที่จะทำ

๔

๖. ลงมือทำ

ให้เกิดภาวะสมดุล ซึ่งจะช่วยให้งานดำเนินไปด้วยดี และเกิดผลตามเป้าหมาย

- ทำตามแผนที่คิดไว้อย่างรอบคอบ อย่างพอดี พอประมาณ
- ทำโดยใช้ความรู้ มีการตรวจสอบ ประเมิน และปรับปรุงการกระทำ
- ทำอย่างมีคุณธรรม ขยัน อดทน เพียรพยายาม ซื่อสัตย์ มีสติ ใช้ปัญญา ฯลฯ
- ดำเนินงานในลักษณะที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบ

๗. หากเกิดผลกระทบ

- ใช้กลไกแก้ปัญหา/ ทางออก ที่คิดเตรียมไว้

จุดมุ่งหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

(โลกมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม
วัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านดีและเสีย
การพิจารณาอย่างรอบคอบตามปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง ช่วยทำให้บุคคลรู้ว่าควรรับหรือไม่รับอะไร)

จุดมุ่งหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

เพื่อป้องกันไม่ให้อะไรใน
ได้รับความกระทบกระเทือนเสียหาย
(ในขณะที่เลือกรับการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบในแง่ดี
ก็จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันไว้ที่ดีพอต่อ
การเปลี่ยนแปลงในแง่ไม่ดี เพื่อจำกัดผลกระทบให้อยู่ใน
ระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือเป็นอันตรายต่อตนเอง
หรือการดำเนินงานต่างๆ)

จุดมุ่งหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มีความสมดุล

เพื่อให้บุคคล สังคม วัตถุ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ฯลฯ
อยู่ในสถานะที่มีความสมดุล ไม่เกิดปัญหาที่ก่อความเสียหาย
หรือเป็นอันตรายต่อทุกฝ่าย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- ◆ SUFFICIENCY ECONOMY ไม่ใช่ SELF-SUFFICIENCY
- ◆ SELF-SUFFICIENCY หมายถึง การพึ่งตนเอง อยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องไปขอ/ซื้อ/พึ่งผู้อื่น
- ◆ SUFFICIENCY ECONOMY มีความหมายกว้าง
 - พอในความต้องการ (ตามอัตภาพ) ไม่สุดโต่ง ไม่โลภมาก มีความโลภน้อย ทำให้เบียดเบียนคนอื่น เบียดเบียนทรัพยากร เบียดเบียนโลภน้อยลง

๑๓

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัยความรู้และคุณธรรมในการวางแผนและการดำเนินชีวิต
- การผลิต เริ่มต้นจากการผลิตที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน คือ ผลิตให้พอมีพอกินให้ได้ก่อน โดยพิจารณาปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน แรงงาน วัตถุดิบ ทุน ฯลฯ ที่ไม่เกินกำลังของตน แล้วจึงค่อยเริ่มขยายการผลิตให้สามารถเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นต่อไป
- การบริโภค เริ่มจากบริโภคสินค้าและบริการที่ผลิตได้เองก่อน ต้องการสิ่งใด ก็ผลิตสิ่งนั้นก่อน เพื่อบริโภค การบริโภคสิ่งฟุ่มเฟือยสามารถทำได้ ถ้าไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

๑๔

SUFFICIENCY มีหลายระดับ

ระดับ ๑ แบบพื้นฐาน

คือ ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว สามารถพึ่งตนเองได้

ระดับ ๒ แบบก้าวหน้าระดับกลุ่ม

คือ การรวมพลังกันดำเนินงาน เพื่อการผลิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

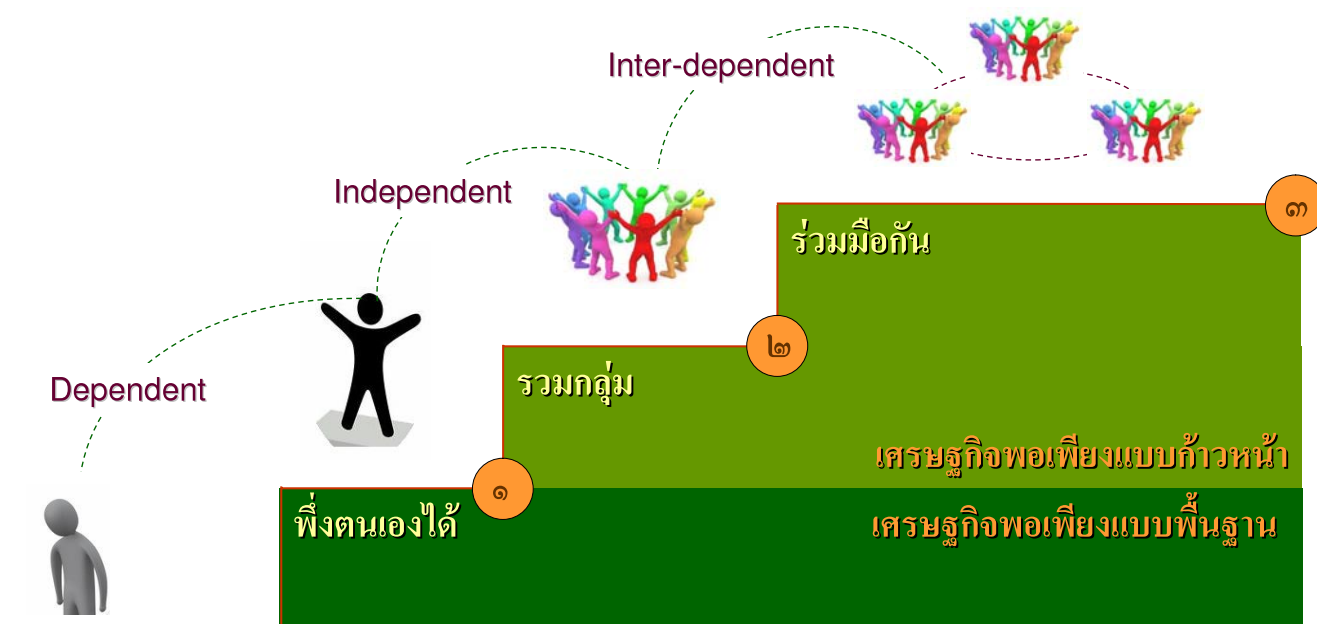
ระดับ ๓ แบบก้าวหน้าระดับเครือข่าย

คือ การประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อขยาย
กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

๑๕

- ◆ การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำเป็นลำดับขั้น ต้องสร้าง
พื้นฐานก่อน คือ ให้พอมีพอกินใช้เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้
ความรู้ วิธีการ และอุปกรณ์ที่ประหยัดและถูกต้องตาม
หลักวิชา ต่อไปจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญให้ไปสู่ขั้นที่
สูงขึ้น

๑๖

แผนภาพที่ ๓ ระดับของเศรษฐกิจพอเพียง

๑๓

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอประมาณ

- ความเหมาะสมของการดำเนินงาน ทั้งในแง่ของขนาดและ
จังหวะเวลาที่เหมาะสมกับอัตภาพและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมี
ขั้นตอนในการดำเนินงานให้มีความก้าวหน้า โดยไม่ทำให้ตนเอง
และผู้อื่นเดือดร้อน

๑๔

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

- ❖ การจัดองค์ประกอบของการดำเนินงานให้สามารถป้องกันผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในได้เป็นอย่างดี (ทำให้เกิดความเสี่ยงน้อยที่สุด)
 - ทำพอประมาณตามกำลังที่ตนมี
 - ทำอย่างสมเหตุสมผล
 - สร้างปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุน
 - ช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม

๑๕

ความมีเหตุผล

- ❖ การพิจารณา Cause-Effect หรือต้นเหตุและผลที่เกิดตามมาจากเหตุ นั้น เพื่อให้การดำเนินงานอยู่ในสภาพถูกต้องดีงามตามธรรมชาติ และได้รับผลที่พึงปรารถนาตามมา โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ใช่เพียงการพิจารณาเหตุผล (reasonableness) ของการกระทำ
- ❖ ผลที่เกิดจากเหตุและปัจจัย ผลหนึ่งอย่างอาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง (many-to-one) และปัจจัยหนึ่งอย่างอาจให้ผลหลายอย่าง (one-to-many) เป็นการยากที่จะสืบสาวให้ได้ครบ

๒๐

เงื่อนไขด้านความรู้

- ◆ **ความรู้รอบรู้** (รู้ลึกในงาน ถูกต้องตามหลักวิชา ใช้การได้ รู้กว้างในวิชาต่างๆ ข้อเท็จจริง สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องพัน)
- ◆ **ความระลึกรู้** (มีสติ ยั้งคิดพิจารณาดี-ชั่ว คุณ-โทษ)
- ◆ **ความรู้ชัด** (มีปัญญา คิดอย่างถูกต้องแยกแยะด้วยเหตุและผล จนเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างกระจ่างชัด ถูกต้องตามเหตุผลและความจริง)
- ◆ **ความรู้เท่าทัน** (เข้าใจความคิด เจตนา จริต สถานการณ์ ฯลฯ ทำให้เห็นแนวทางหลีกเลี่ยงปัญหา อุปสรรค ความล้มเหลว)

เงื่อนไขด้านคุณธรรม

- ◆ **เครื่องอาศัยการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างดีงาม**
 - ความซื่อสัตย์สุจริต (ประพฤติชอบ ซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ต่อตนเองและผู้อื่น มีเจตนาบริสุทธิ์ ไม่คดโกง หลอกลวง เอาไร้ดเอาเปรียบ) ส่งผลให้เกิดความสามัคคี ความเจริญ
 - ความอดทน พากเพียร (เพียรสร้างและเพียรรักษาความดี) ไม่ท้อถอย ส่งผลให้การดำเนินงานรุดหน้า
 - ความรอบคอบระมัดระวัง ส่งผลให้การทำงานไม่พลั้งพลาด

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แคมมณี

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๑. การนำไปใช้ในวิถีชีวิต

- หมายถึง การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งก็คือ การใช้หลักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการคิดการกระทำต่างๆ ในชีวิตประจำวัน
- หลักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ซึ่งหากนำมาใช้ในการคิดอย่างเป็นกระบวนการ คือ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับ ก็คือกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๑. การนำไปใช้ในวิถีชีวิต (ต่อ)

- การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน เกี่ยวกับกระบวนการคิดตามปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง และฝึกให้ผู้เรียนดำเนินการคิด ตามกระบวนการคิดนั้นย่อย ๆ ในการคิด-การกระทำต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะความชำนาญในการคิด เมื่อใดที่จะคิดจะทำอะไร ถ้าผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการคิดดังกล่าวได้ด้วยตนเอง ก็แสดงว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนแล้ว

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.ทศนา แจ่มมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

ภาพจาก <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=burapakorn&month=16-04-2009&group=1&gblog=3> ๒๕

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๑. การนำไปใช้ในวิถีชีวิต (ต่อ)

- ครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำกันอยู่เป็นประจำในชีวิตประจำวัน การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียน / สถานศึกษา ได้แก่ การใช้น้ำ ไฟฟ้า กระดาษ และวัสดุต่าง ๆ อุปกรณ์การเรียน การรับประทานอาหาร การใช้เงิน การศึกษาเล่าเรียน การทำงาน การทำกิจกรรม การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และบุคคลต่าง ๆ การเล่น การพักผ่อน ฯลฯ

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.ทศนา แจ่มมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

ภาพจาก <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=burapakorn&month=16-04-2009&group=1&gblog=3> ๒๖

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๒. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตอบสนองการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ การถนอมอาหาร การทำขนม การประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุเหลือใช้ ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะไปช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จักพึ่งพาตนเอง มีรายได้เสริมใช้ประโยชน์จากสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว ฯลฯ

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.ทศนา แจ่มมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

๒๓

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๓. การนำไปใช้ในการสอน/การจัดการเรียนรู้

- หมายถึง การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ลงในกิจกรรมการเรียนรู้สาระวิชาต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์ และสาระการเรียนรู้ ซึ่งก็หมายความว่าผู้สอนต้องวิเคราะห์ก่อนว่า สาระการเรียนรู้ในส่วนใดสามารถนำปรัชญาไปใช้ได้

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.ทศนา แจ่มมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

ภาพจาก <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=burapakorn&month=16-04-2009&group=1&blog=3>

๒๔

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๓. การนำไปใช้ในการสอน/การจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นโครงสร้าง/ รูปแบบ ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญคือ **หลักคิด ๕ ประการ** ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า **๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข** คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไข ความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม หลักคิดทั้ง ๕ ประการนี้ถือเป็นองค์ประกอบของปรัชญา

การบูรณาการเพียงบางหลักคิดในการสอนแต่ละครั้ง จึงเป็นการสอนที่ส่งเสริมหลักคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังไม่ใช่การสอนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ต้องใช้หลักคิดทั้ง ๕ ประการ ประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นกระบวนการ หรือเป็นลำดับขั้นตอน

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พินา แคมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๒๕

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

ดังนั้นการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำได้ ๒ ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ ๑ เป็นการบูรณาการหลักคิด ๕ ประการ ที่เป็นองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบ**แยกส่วน**ตามความเหมาะสมกับเนื้อหา ซึ่งจะช่วยให้ทักษะการคิดตามหลักคตินั้น ๆ

ลักษณะที่ ๒ เป็นการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหมายถึงการบูรณาการกระบวนการคิดที่ใช้หลักคิดทั้ง ๕ อย่างประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็น**กระบวนการ**หรือเป็นลำดับขั้นตอน

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พินา แคมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๓๐

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

ในการสอนสาระต่าง ๆ **สาระบางเรื่องอาจเหมาะกับหลักคิดบางหลัก** ผู้สอนจึงควรพิจารณาว่าสาระใดควรใช้การบูรณาการลักษณะใดจึงเหมาะสม

การบูรณาการในลักษณะที่ ๑ ทำได้ง่ายกว่าลักษณะที่ ๒ เพราะมีขอบข่ายที่แคบกว่า และสามารถช่วยส่งเสริมให้การบูรณาการในลักษณะที่ ๒ ทำได้ง่ายขึ้น เพราะผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะการคิดย่อย ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคิดทั้งกระบวนการมาก่อนแต่ถ้าการบูรณาการทำในลักษณะที่ ๑ เพียงแบบเดียว ผู้เรียนก็จะยังไม่เกิดกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป้าหมายสูงสุดในการสอนและการพัฒนาผู้เรียน

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.จิตนา แชนมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๓๑

7 คำถามสำคัญ

เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7 คำถามสำคัญเพื่อพัฒนากระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. จะทำอะไร? ทำไมจึงทำ ?

- พิจารณา : ความสำคัญ ประโยชน์ คุณค่า ความคุ้มค่า

2. มีความพร้อม / ความเป็นไปได้ที่จะทำหรือไม่ ?

- พิจารณา : ความรู้ + 5 M – man, money, materials, management, market
- ตัดสินใจ : ทำได้, ทำได้แต่มีเงื่อนไข, ทำได้แต่ต้องปรับ/เปลี่ยนเป้าหมาย, ทำไม่ได้

3. มีความรู้เพียงพอในเรื่องที่จะทำหรือไม่? ต้องศึกษาหาความรู้อะไรเพิ่มเติม

- พิจารณาและศึกษาหาความรู้ที่จำเป็น : รอบรู้ (รู้กว้าง, รู้ละเอียด, รู้ลึก)

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.ทศนา แชนมณี

ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๓๓

7 คำถามสำคัญเพื่อพัฒนากระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

4. จะอย่างไรจึงจะเกิดความพอดี/พอประมาณ และสามารถรองรับปัญหา หรือการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ ?

4.1 จะทำโดยยึดหลักคุณธรรมอะไร (ทำเพื่ออะไร?- เงื่อนไขคุณธรรม)

4.2 ทำอย่างไรจึงจะพอดี/พอประมาณ

- พิจารณาโดยใช้หลักเหตุผล / ผลที่จะตามมาจากการกระทำ
- พิจารณาให้เหมาะสมกับตน (สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ฐานะ กำลัง สุขภาพ ทรัพยากรที่มี ฯลฯ) ไม่เบียดเบียนตนเองให้เดือดร้อน
- พิจารณาให้เหมาะสมกับผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน
- พิจารณาให้เหมาะสมกับบริบท สิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อม

4.3 พิจารณาถึงผลกระทบ ปัญหา หรือการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นใน อนาคต และเตรียมการที่จะรับมือจากผลกระทบนั้น

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.ทศนา แชนมณี

ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๓๔

7 คำถามสำคัญเพื่อพัฒนากระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

5. ลงมือทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ ?

- ทำโดยใช้ความรู้ ทำอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง ทำอย่างมีคุณธรรม ขยัน อดทน เพียรพยายาม ซื่อสัตย์ มีสติ ใช้ปัญญา ฯลฯ (เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม)

6. อะไรที่ทำได้ดี อะไรที่ยังทำไม่ได้ดี จะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ?

- พิจารณา: ผลที่เกิดขึ้น กระบวนการ/วิธีการที่ทำ บุคคลที่เกี่ยวข้อง

7. เกิดการเรียนรู้อะไรขึ้นบ้างจากการคิด – การทำตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- พิจารณา: ความรู้ ความคิด การกระทำ เจตคติ การพัฒนาตนเอง และชีวิต

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจ่มมณี

ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๓๕

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความมีเหตุผล

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ มีเหตุผลอะไร ในการคิด/ทำ เรื่องนี้
- ✚ เหตุผลดังกล่าว ถูกต้อง (ตามหลักนิรนัย-อุปนัย) ไหม อย่างไร น่าเชื่อถืออย่างไร มีหลักฐานอะไร
- ✚ การคิด/ทำเรื่องนี้ อาจเกิดผลอะไรตามมาในระยะสั้นและระยะยาว
- ✚ ถ้าเกิดผลดีในระยะสั้น แต่เกิดผลเสียในระยะยาว จะทำอย่างไร
- ✚ ถ้ารู้แล้วว่า จะเกิดผลอะไรตามมา จะตัดสินใจอย่างไร

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจ่มมณี

ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๓๖

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความพอประมาณ

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ ตนมีความรู้เพียงพอหรือไม่? ถ้าไม่พอจะแสวงหามาได้หรือไม่ อย่างไร
- ✚ ตนมีความสามารถพอที่จะทำหรือไม่? ถ้าไม่มีพอ จะสามารถหาทางแก้ปัญหานั้นได้หรือไม่ อย่างไร
- ✚ ตนอยู่ในฐานะที่จะทำหรือไม่ ถ้าไม่อยู่ในฐานะ จะสามารถแก้ปัญหานั้นได้หรือไม่อย่างไร
- ✚ ตนมีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่พอจะมีวิธีการหามาได้หรือไม่ อย่างไร

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๓๓

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความพอประมาณ (ต่อ)

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ มีความเหมาะสมกับกาลเทศะ สถานการณ์หรือไม่ อย่างไร
- ✚ จะทำให้ตนเองเดือดร้อน/ได้รับผลเสียหรือไม่ เพียงใด ตนสามารถรับความเดือดร้อนนั้นได้เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่อย่างไร
- ✚ จะทำให้คนอื่นเดือดร้อน/ได้รับผลเสียหรือไม่ เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่อย่างไร
- ✚ จะทำให้สิ่งแวดล้อม สังคม โลก เดือดร้อน/ได้รับผลเสีย (ทั้งทางด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณ ฯลฯ) หรือไม่เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่ อย่างไร

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๓๔

รวมคำถามฝึกการใช้หลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความพอประมาณ

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ ตนมีความรู้เพียงพอหรือไม่? ถ้าไม่พอจะแสวงหามาได้หรือไม่ อย่างไร
- ✚ ตนมีความสามารถพอที่จะทำหรือไม่? ถ้าไม่มีพอ จะสามารถหาทางแก้ปัญหาได้หรือไม่ อย่างไร
- ✚ ตนอยู่ในฐานะที่จะทำหรือไม่? ถ้าไม่อยู่ในฐานะ จะสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่อย่างไร
- ✚ ตนมีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอหรือไม่? ถ้าไม่พอจะมีวิธีการหามาได้หรือไม่ อย่างไร
- ✚ มีความเหมาะสมกับกาลเทศะ สถานการณ์หรือไม่ อย่างไร
- ✚ จะทำให้ตนเองเดือดร้อน/ได้รับผลเสียหรือไม่ เพียงใด ตนสามารถรับความเดือดร้อนนั้นได้เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่อย่างไร
- ✚ จะทำให้คนอื่นเดือดร้อน/ได้รับผลเสียหรือไม่ เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่อย่างไร
- ✚ จะทำให้สิ่งแวดล้อม สังคม โลก เดือดร้อน/ได้รับผลเสีย (ทั้งทางด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณ ฯลฯ) หรือไม่เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่ อย่างไร

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

๓๕

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: การมีภูมิคุ้มกัน

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ สิ่ง/ผลที่คาดหวังจะได้รับจากการคิด/ทำนั้นมีอะไรบ้าง
- ✚ จะดำเนินการอย่างไร เพื่อให้สิ่งที่คิด/ทำนั้น บรรลุผล
- ✚ ผลที่คาดหวังจะได้รับ มีอะไรบ้าง
- ✚ ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น (ทั้งในด้านการดำเนินการ และผลที่ได้รับ) มีอะไรบ้าง
- ✚ ถ้าเกิดปัญหานั้น ๆ จะส่งผลเสียต่อตนอย่างไร ตนจะสามารถรับผลเสียดังกล่าวได้เพียงใดจะมีวิธีอะไรที่จะป้องกันหรือรับมือกับปัญหานั้น ให้ตนสามารถดำรงอยู่ในระดับที่ตนรับได้

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

๔๐

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: การมีภูมิคุ้มกัน (ต่อ)

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ในอนาคต อาจมีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง
- ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้น จะส่งผลกระทบต่อตนอย่างไร
- มีจุด/ช่องโหว่อะไรบ้างในการคิด/ทำของตน ที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหา/ผลเสีย/ผลกระทบต่าง ๆ วิธีอะไรที่จะสามารถช่วยป้องกันหรือลดปัญหาและความเสี่ยงนั้น
- มีหลักคิด หลักธรรมอะไรบ้างที่สามารถใช้เป็นเกราะ/ภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเราและเรามีคุณสมบัติดังกล่าวมาน้อยเพียงใด ควรพัฒนาตนเองในเรื่องใด อย่างไร เพื่อให้ตนเองมีภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต

๔๑

รวมคำถามฝึกการใช้หลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: การมีภูมิคุ้มกัน

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ สิ่ง/ผลที่คาดหวังจะได้รับจากการคิด/ทำนั้นมีอะไรบ้าง
- ✚ จะดำเนินการอย่างไร เพื่อให้สิ่งที่คิด/ทำนั้น บรรลุผล
- ✚ ผลที่คาดหวังจะได้รับ มีอะไรบ้าง
- ✚ ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น (ทั้งในด้านการดำเนินการ และผลที่ได้รับ) มีอะไรบ้าง
- ✚ ถ้าเกิดปัญหานั้น ๆ จะส่งผลเสียต่อตนอย่างไร ตนจะสามารถรับผลเสียดังกล่าวได้เพียงใด จะมีวิธีอะไรที่จะป้องกันหรือรับมือกับปัญหานั้น ให้ตนสามารถดำรงอยู่ในระดับที่ตนรับได้
- ✚ ในอนาคต อาจมีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง
- ✚ ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้น จะส่งผลกระทบต่อตนอย่างไร
- ✚ มีจุด/ช่องโหว่อะไรบ้างในการคิด/ทำของตน ที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหา/ผลเสีย/ผลกระทบต่าง ๆ วิธีอะไรที่จะสามารถช่วยป้องกันหรือลดปัญหาและความเสี่ยงนั้น
- ✚ มีหลักคิด หลักธรรมอะไรบ้างที่สามารถใช้เป็นเกราะ/ภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเรา และเรามีคุณสมบัติดังกล่าวมาน้อยเพียงใด ควรพัฒนาดังกล่าวมาในเรื่องใด อย่างไร เพื่อให้ตนเองมีภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความรู้

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- เรื่องที่จะคิด/ทำ จำเป็นต้องใช้**ความรู้**อะไรบ้าง
- ตนมีความรู้ในเรื่องที่จะคิด/ทำ อะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด
- มีอะไร/ใครที่**เกี่ยวข้อง**กับเรื่องที่จะคิด/ทำ อีกบ้าง พยายามระดมมาให้ครอบคลุมรอบด้าน
- **รู้**อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้อง และ**ยัง**ไม่รู้**อะไรอีก** สิ่งที่ไม่รู้จะมีผลต่อเรื่องที่จะคิด/ทำหรือไม่ จะแสวงหาข้อมูลความรู้เหล่านั้นได้ที่ไหนอย่างไร
- เรื่องที่รู้มีรายละเอียดเพียงพอหรือไม่ จะไปศึกษาหา**รายละเอียด**ได้ที่ไหนอย่างไร

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

๔๓

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความรู้ (ต่อ)

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- เรื่องที่รู้มีความ**สัมพันธ์**เกี่ยวข้องกันอย่างไร มีผลตกระทบต่อกันอย่างไร อะไรเป็นเหตุให้เกิดผลอะไร ผลอะไรมาจากสาเหตุอะไร สาเหตุหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลอะไรได้หลายอย่าง อะไรบ้าง ผลที่เกิดขึ้นอาจมาจากหลายสาเหตุ อะไรบ้าง
- มีความ**สงสัย**ไม่เข้าใจ ในเรื่องใด จะขจัดปัญหานี้ได้อย่างไร
- จะรู้ได้อย่างไรว่า ความรู้ใดดี น่าเชื่อถือ มีประโยชน์
- ถ้าจะคิด/ทำ โดยขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนั้น อาจเกิดผลอะไรตามมาบ้าง ผลที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดปัญหาอะไรได้บ้าง

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

๔๔

รวมคำถามฝึกการใช้หลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความรู้

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ เรื่องที่จะคิด/ทำ จำเป็นต้องใช้ความรู้อะไรบ้าง
- ✚ ตนมีความรู้ในเรื่องที่จะคิด/ทำ อะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด
- ✚ มีอะไร/ใครที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิด/ทำ อีกบ้าง พยายามระดมมาให้ครอบคลุมรอบด้าน
- ✚ รู้อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้อง และยังไม่รู้อะไรอีก สิ่งที่ไม่รู้จะมีผลต่อเรื่องที่จะคิด/ทำหรือไม่ จะแสวงหาข้อมูลความรู้ เหล่านั้นได้ที่ไหนอย่างไร
- ✚ เรื่องที่รู้มีรายละเอียดเพียงพอหรือไม่ จะไปศึกษาหารายละเอียดได้ที่ไหน อย่างไร
- ✚ เรื่องที่รู้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไร มีผลตกระทบต่อกันอย่างไร อะไรเป็นเหตุให้เกิดผลอะไร ผลอะไรมาจากสาเหตุอะไร สาเหตุหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลอะไรได้หลายอย่าง อะไรบ้าง ผลที่เกิดขึ้นอาจมาจากหลายสาเหตุ อะไรบ้าง
- ✚ มีความสงสัย ไม่เข้าใจ ในเรื่องใด จะจัดปัญหานี้ได้อย่างไร
- ✚ จะรู้ได้อย่างไรว่า ความรู้ใดดี น่าเชื่อถือ มีประโยชน์
- ✚ ถ้าจะคิด/ทำ โดยขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนั้น อาจเกิดผลอะไรตามมาบ้าง ผลที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดปัญหาอะไรได้บ้าง

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๔๕

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: คุณธรรม

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ จะคิด/ทำเรื่องนี้ ไปเพื่ออะไร สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณ มีประโยชน์ หรือไม่
- ✚ วิธีการคิด/ทำ เพื่อให้ได้ผลตามคาดหวัง มีหลายวิธี อะไรบ้าง แต่ละวิธีมีความเหมาะสมตามหลักคุณธรรมอย่างไร จะเลือกใช้วิธีไหน เพราะอะไร
- ✚ สิ่งที่จะคิด/ทำนั้น อะไรเป็นประโยชน์ส่วนตัว อะไรเป็นประโยชน์ส่วนรวม จะทำอย่างไรเพื่อประสานประโยชน์ทั้ง 2 ส่วนให้เหมาะสม สมดุล

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555 ๔๖

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: คุณธรรม (ต่อ)

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- คุณธรรมอะไรบ้างที่จำเป็นต่อการคิด/ทำเรื่องนี้ เพราะอะไรจึงจำเป็น และ จะพัฒนา/จัดการอย่างไร ให้การดำเนินงานเป็นไปตามคุณธรรมดังกล่าว
- ในการคิด/ทำเรื่องนี้เกิดปัญหาด้านคุณธรรมอะไรขึ้นบ้าง ตรงจุดไหน อย่างไร และ จะส่งผลต่อผลที่คาดหวังอย่างไร จะสามารถหาทางป้องกัน หรือลดปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร
- ตนเองมีคุณธรรมดังกล่าวมากน้อยเพียงใด (เช่น ความเพียร อดทน ซื่อสัตย์) เพียงพอที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จหรือไม่ ถ้าไม่พอ จะพัฒนาตนเองอย่างไร หรือ จะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

๔๓

รวมคำถามฝึกการใช้หลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: คุณธรรม

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ จะคิด/ทำเรื่องนี้ ไปเพื่ออะไร สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณ มีประโยชน์ หรือไม่
- ✚ วิธีการคิด/ทำ เพื่อให้ได้ผลตามคาดหวัง มีหลายวิธี อะไรบ้าง แต่ละวิธีมีความเหมาะสมตามหลักคุณธรรมอย่างไร จะเลือกใช้วิธีไหน เพราะอะไร
- ✚ สิ่งที่จะคิด/ทำนั้น อะไรเป็นประโยชน์ส่วนตน อะไรเป็นประโยชน์ส่วนรวม จะทำอย่างไร เพื่อประสานประโยชน์ทั้ง 2 ส่วนให้เหมาะสม สมดุล
- ✚ คุณธรรมอะไรบ้าง ที่จำเป็นต่อการคิด/ทำเรื่องนี้ เพราะอะไรจึงจำเป็น และจะพัฒนา/จัดการอย่างไร ให้การดำเนินงานเป็นไปตามคุณธรรมดังกล่าว
- ✚ ในการคิด/ทำเรื่องนี้เกิดปัญหาด้านคุณธรรมอะไรขึ้นบ้าง ตรงจุดไหน อย่างไร และ จะส่งผลต่อผลที่คาดหวังอย่างไร จะสามารถหาทางป้องกัน หรือ ลดปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร
- ✚ ตนเองมีคุณธรรมดังกล่าวมากน้อยเพียงใด (เช่น ความเพียร อดทน ซื่อสัตย์) เพียงพอที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จหรือไม่ ถ้าไม่พอ จะพัฒนาตนเองอย่างไร หรือ จะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

เอกสารประกอบการบรรยาย โดย รศ.ดร.พิศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

๔๔

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการนำไปใช้ในสถานศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ทีศนา แคมมณี